

Внесок професора Г.О. Латишева у започаткування викладання та наукових досліджень у галузі з сільськогосподарського машинобудування у Харківському технологічному інституті

Гутник М.В.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків)

Серед провідних учених Харківського технологічного інституту наприкінці XIX – на початку XX ст. чільне місце належить професору Григорію Олексійовичу Латишеву (1857–1922). За ініціативою першого директора Харківського практичного технологічного інституту (з 1898 р. ХПІ), професора В.Л. Кирпичова, у січні 1896 р. попечитель Харківської навчальної округи постановою за № 645 запровадив викладання сільськогосподарського машинобудування. Штат інституту було доповнено посадою одного професора й одного лаборанта. Кошти у розмірі 66 400 карб. було виділено для організації кафедри та для облаштування станції для випробування сільськогосподарських машин й інших знарядь.

Створення кафедри у ХПТІ не було випадковим. За розрахунками Навчального комітету ХПТІ організація такої кафедри коштувала на 28 740 карб. дешевше, ніж у Санкт-Петербурзькому технологічному [1, арк. 14 зв.]. Треба зазначити що сільськогосподарська станція мала дослідницьке поле у декілька десятин і стала першою подібною станцією при вищому технічному навчальному закладі у Російській імперії. Викладання сільськогосподарського машинобудування було доручено ад'юнкт-професору Г.О. Латишеву.

Г.О. Латишев у 1880 р. закінчив механічне відділення Санкт-Петербурзького технологічного інституту. Працював на механічному заводі, що спеціалізувався на виготовленні сільськогосподарських знарядь і машин. За запрошенням професора В.Л. Кирпичова розпочав роботу в Харкові. З вересня 1885 р. його призначено викладачем креслення, крім того Г.О. Латишев викладав нарисну геометрію [2, арк. 27.].

Г.О. Латишев

Якісне викладання сільськогосподарського машинобудування у ХПТІ потребувало кваліфікованого фахівця, тому Навчальним комітетом інституту було прийнято рішення щодо відрядження Г.О. Латишева у літній канікулярний період 1896 р. за кордон для ознайомлення з діяльністю провідних підприємств Західної Європи. На поточні витрати ученому було виділено 600 карб. Науковець ґрунтовно ознайомився з виробництвом машин сільськогосподарського призначення на провідних підприємствах Західної Європи. Особливу увагу було приділено виробництву чавунних і сталевих виливок та ковальським роботам. Зокрема вчений ознайомився з виробництвом у Плагвіці, Мангеймі, Гейнсборі, Магдебурге, Ульме, Берліні. Сам курс почали викладати з січня

1897 р. З 1898 р. вчений окрім курсу з сільськогосподарських машин читав і курс технології металів [3, арк. 9].

Окрім викладацької діяльності, Г.О. Латишев здійснював експертизу сільськогосподарських машин та інших сільськогосподарських знарядь. Так, у грудні 1898 р. товариство «Работник» (м. Санкт-Петербург) замовило дослідження сортувальників-триєрів французької фірми «Брати Маро» №5, сортувальника системи Пеннея класу Ф №1 та кормоподрібнювача Дютиля. Про результати досліджень було повідомлено замовнику [4, арк. 1]. У червні 1901 р. вченого запросили провести науково-технічну експертизу діяльності заводу Бельгійського Акціонерного товариства «Сумська машинобудівна майстерня» [5, арк. 1].

Як експерта з механічної технології ад'юнкт-професора Г.О. Латишева часто запрошували на судові засідання [2, арк. 124, 132]. Так у червні 1895 р. виступав на суді щодо позову С. Розена до Правління Товариства чавунно-ливарного заводу Белліно-Фендеріх у Одесі; у травні 1896 р. виїздив для проведення експертизи за запрошенням Полтавського Окружного суду. У червні 1896 р. Міністрами Землеробства і Фінансів призначений експертом сільського господарства на виставці у Нижньому Новгороді [2, арк. 133, 157]. По поверненню Г.О. Латишев надав ґрунтовний звіт, у якому виклав власну оцінку щодо розвитку сільського господарства, використання передових для того часу сільськогосподарських знарядь французьких, німецьких, англійських фірм, а також порівняв це обладнання з тим що виготовлялося у Російській імперії. Найбільш якісними виявилися сільськогосподарські машини французького виробництва. До того ж вони були дешевші у виробництві й простіші в експлуатації [2, арк. 159 зв.].

1902 р. за дорученням Харківського сільськогосподарського товариства виступив одним із організаторів випробувань плугів у маєтку П.І. Харитоненка (одному із прогресивних для свого часу господарстві).

Для забезпечення курсів, що викладалися відповідною літературою 1895 р. видано «Курс сільськогосподарських машин», 1897 р. «Курс нарисної геометрії», 1901 р. – монографію «Сільськогосподарські машини».

З 01 січня 1902 р. Г.О. Латишева призначено професором сільськогосподарського машинобудування [6, арк. 21].

У 1903 р. професор Г.О. Латишев за дорученням Міністерства державного майна Російської імперії займався випробуванням нових для того часу парових двигунів – локомотивів, що виготовлялися російською промисловістю із місцевих матеріалів й використовувалися для сільськогосподарських потреб. Локомотив використовувався як двигун для стаціонарних сільськогосподарських машин – молотарок, віялок, млинів, насосів. Тому ці дослідження були вкрай необхідними [7, арк. 54].

Таким чином, професор Г.О. Латишев став фундатором викладання курсу сільськогосподарського машинобудування. Як фахівець у цій галузі він залучався до проведення наукових експертиз. Йому належить одна із перших монографій щодо сільськогосподарського машинобудування.

Досягнення Г.О. Латишева були відзначені державними нагородами, у жовтні 1913 р. вчений отримав звання заслуженого професора.

Список літератури:

1. Державний архів Харківської обл. (ДАХО) Ф.770., Оп. 1, од.збер. 232, 69 арк. 2. ДАХО. Ф.1682, Оп. 2, спр. 179, 372 арк. 3 ДАХО. Ф.770, Оп. 1, спр. 316, 55 арк. 4. ДАХО. Ф.770, Оп. 1, спр. 367, 2 арк. 5. ДАХО. Ф.770, Оп. 1, спр. 393, 6 арк. 6. ДАХО. Ф.770, Оп. 1, спр. 446, 84 арк. 7. ДАХО. Ф.770, Оп. 1, спр. 484, 131 арк.